

تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی شبکه «من و تو»

سید علی اصغر سلطانی*

امیرعلی تفرشی**

تاریخ دریافت: ۹۵/۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۵/۴/۱۳

چکیده

گرایش عمده مخاطبان ایرانی به استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای، لزوم مطالعه پیام‌های ارسالی این شبکه‌ها را، از طریق واسازی پیام و کشف مفروضات بدیهی انگاشته شده آن‌ها، ایجاب می‌کند. بر این اساس پژوهش حاضر با مدنظر قرار دادن برنامه‌های تولیدی شبکه «من و تو» و تحلیل گفتمان آن‌ها بر اساس نظریه و روش لاکلاو و موفه، پاسخ به سؤال پژوهش را آغاز کرد. در این وضعیت با استفاده از مفهوم واسازی، و قطع رابطه دال و مدلول‌های گفتمانی برنامه (مفروضات بدیهی انگاشته شده)، مفروضات گفتمانی برنامه شناسایی و مفصل‌بندی برای آن‌ها شکل گرفت. به‌حسب مطالعه انجام‌شده، «مردم»، «تساهل

Aasultani@yahoo.com

Amiralitafreshi@gmail.com

* دانشیار دانشگاه باقرالعلوم.

** کارشناس ارشد ارتباطات دانشگاه تهران. (نویسنده مسئول)

و مدارا»، «تجربه‌های جدید»، «خوش‌گذرانی» و «فرهنگ و هنر» به‌عنوان دال‌های مرکزی گفتمان برنامه‌های این شبکه مورد شناسایی قرار گرفتند. همچنین مشخص گردید، بیشترین هویت‌های گفتمانی که این شبکه مورد بازنمایی قرار می‌دهد، دو هویت گفتمانی «مردم ایران» و «حکومت جمهوری اسلامی ایران» می‌باشد. «مردم ایران» در زنجیره هم‌ارزی شبکه قرار گرفته و بازنمایی می‌شوند و «حکومت ایران» در راستای زنجیره تفاوت من و تو. در این وضعیت گفتمان من و تو از کارکرد دال خالی و فضای استعاری گفتمانی نیز استفاده می‌کند، و با بازنمایی منفی از گفتمان حکومت ایران و نمایش دال‌هایی که به‌حسب بازنمایی - جایشان در مفصل‌بندی گفتمانی این حکومت خالی می‌باشد؛ و در مقابل مفصل‌بندی آن دال‌های خالی در گفتمان خود، تلاش می‌کند تا بتواند گفتمان رقیب خود را مورد حاشیه رانی قرار دهد و هژمونی معنایی خود را تثبیت کند. از جمله مشخصه‌های گفتمانی دیگر برنامه‌های مورد مطالعه تاکید بر «معنویت یا خدا گرایی/پرستی فاقد شریعت و تعصب» و پرداخت مثبت به «سلطنت پهلوی» به‌حسب پیوند آن با «گذشته خاطره‌انگیز» مخاطب می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های ماهواره‌ای، من و تو، تحلیل گفتمان، لاکلا

و موفه، مردم، گفتمان جمهوری اسلامی ایران، گفتمان پهلوی

۱- مقدمه

ظهور شبکه‌های فارسی بر روی ماهواره، مسئله‌ای نیست که بتوان از آن به‌عنوان اتفاق جدیدی یادکرد؛ اما آنچه در این میان تازگی دارد، حضور شبکه‌هایی حرفه‌ای با منابع مالی مبهم است که لزوم انجام مطالعه‌ای را درباره پیام‌های ارسالی از این شبکه‌ها، صدچندان کرده است.

من و تو^۱ یکی از پرطرفدارترین شبکه‌هایی است که در چند سال اخیر کار خود را آغاز کرده است. این کانال یک شبکه تلویزیونی متنوع و سرگرم‌کننده فارسی‌زبان، وابسته به شبکه تلویزیونی مرجان است. این شبکه تلویزیونی به پخش برنامه‌های سرگرم‌کننده فرهنگی و تفریحی به زبان فارسی می‌پردازد. برنامه‌های شبکه شامل فیلم، سریال، اخبار، گزارش، مستند و ... می‌باشد. من و تو در تاریخ ۲۸ اکتبر ۲۰۱۰ راه‌اندازی شده و دفاتر بازرگانی و استودیوهای مرکزی این شبکه تلویزیونی در شهر لندن واقع است.^۲

با توجه به درصد بالای مخاطبان این شبکه و پیشتازی آن در جذب مخاطب عام^۳، همچنین طراحی حرفه‌ای پیام‌هایی که توسط این شبکه تولید می‌شود، شبکه فارسی من و تو برای تحلیل گفتمان^۴ انتخاب شده است. شبکه تلویزیونی مرجان، در ابتدای کار دو کانال من و تو ۱ - برای برنامه سرگرم‌کننده - و من و تو ۲ - برای پخش برنامه‌های مستند - را راه‌اندازی کرد، اما بعد از چندی این دو شبکه در هم ادغام شدند و در حال حاضر یک شبکه واحد هر دو موضوع را مورد پشتیبانی قرار می‌دهد. پژوهش حاضر در جهت مطالعه پیام‌های ارسالی این شبکه و تحلیل گفتمان آن‌ها صورت می‌گیرد. بر این اساس فهم این مسئله که پیام‌های ارسالی از این شبکه، چه رابطه‌هایی میان دال‌ها و مدلول‌ها برقرار می‌کند و دارای چه مفروضات گفتمانی می‌باشد، موضوع اصلی این پژوهش می‌باشد.

1. Manoto

۲- ویکی‌پدیا فارسی - دانشنامه آزاد - من و تو ۱

۳- شبکه من و تو با استقبال زیادی در ایران روبرو شده و بینندگان زیادی دارد. این شبکه در کمتر از ۴ سال از آغاز کارش، توانسته بینندگان بیشتری نسبت به دیگر شبکه‌های ماهواره‌ای نظیر فارسی ۱، جم، بی‌بی‌سی فارسی و صدای آمریکا جذب کند. صفحه فیس‌بوک این شبکه بیشتر از صفحات شبکه‌های مشابه پسندیده شده (بیش از ۱۰۲ میلیون بار تا فروردین ۱۳۹۲)، اگرچه توسل به این دلیل بی‌عیب نیست اما با نبود سازمان‌های نظرسنجی مستقل در ایران، برخی متخصصان برای ارزیابی محبوبیت آن به این روش متوسل شده‌اند. ویکی‌پدیا فارسی - دانشنامه آزاد - من و تو

4. Discourse analysis

لازم به ذکر است، در شبکه من و تو برنامه‌ها در قالب‌های گوناگونی به نمایش گذاشته می‌شود. در این تحقیق برای آنکه بتوان تحلیلی جامع و درست از این شبکه صورت داد، یکی از مهم‌ترین قالب‌های برنامه‌سازی این شبکه مورد توجه قرار گرفته است، که این قالب برنامه‌سازی، برنامه‌های تولیدی خود شبکه می‌باشد. بر این اساس در پژوهش حاضر تحلیل سریال‌ها، برنامه‌های نمایشی و مستندهای غیرتولیدی (دوبله شده) از موارد تحلیل حذف شده‌اند و تنها به تحلیل تعدادی از برنامه‌های تولیدی - گزارش محور و گفتگو محور- شبکه اکتفا شده است. این انتخاب به جهت آن صورت گرفته است، که برنامه‌های تولیدی به خاطر آنکه تماماً به وسیله عوامل شبکه و بر اساس سیاست‌های کلان مورد نظر آن‌ها ساخته می‌شود، بازتاب اصیل مفروضات گفتمانی شبکه مذکور می‌باشد، و برنامه‌های غیرتولیدی که از شبکه‌های دیگر انتخاب شده‌اند و در این شبکه بازپخش می‌شوند، کمتر نمایانگر گفتمان درونی حاکم بر این شبکه می‌باشد.

بر این اساس، در تحلیل گفتمان پژوهش حاضر از نظریه تحلیل گفتمان لاکلا و موفه^۱ استفاده شده است. این نظریه در واقع نقطه اوج نظری در میان نظریه‌های گوناگون و تکمیل نظریه‌های تحلیل گفتمان می‌باشد. (سلطانی، ۱۳۹۲: جزوه درسی) لاکلا و موفه مدل دو سطح روبنا- زیربنا را در یک سطح که توسط فرآیندهای گفتمانی تولید می‌شود، ترکیب می‌کنند و مفهوم گفتمان را نه به عنوان مفهومی که تنها دربرگیرنده زبان است؛ بلکه به مثابه مفهومی در نظر می‌گیرند که کل حوزه اجتماع را احاطه کرده است.

با توجه به مباحث مذکور، هدف این تحقیق یافتن مفروضات طبیعی انگاشته شده برنامه‌های تولیدی شبکه من و تو و در نهایت ارائه تحلیلی از گفتمان آن می‌باشد. برای

1. Ernesto Laclau and Chantal Mouffe

رسیدن به این منظور ابتدا هر برنامه به صورت مجزا مورد تحلیل گفتمان قرار می‌گیرد و در مرحله بعد مفصل‌بندی گفتمانی آن ارائه می‌شود.

۲- پیشینه مطالعات

در این بخش از تحقیق به مرور پژوهش‌هایی که به لحاظ موضوعی و یا روشی ارتباط با این تحقیق دارند، پرداخته شده است. پژوهش‌های ابتدایی، پژوهش‌هایی هستند که از لحاظ موضوعی با مورد حاضر قرابت دارند و پژوهش‌های مؤخر تحقیقاتی هستند که به لحاظ روشی به روش تحلیل گفتمان پژوهش نزدیک هستند.

۲-۱- قرابت موضوعی

یکی از پژوهش‌هایی که به تحلیل شبکه من و تو پرداخته است، مقاله «عوامل جذابیت شبکه من و تو از منظر دانشجویان» می‌باشد. این پژوهش که توسط آقاسی، شبابی و صفوی (۱۳۹۰) انجام شده است به این سؤال پاسخ داده است که عوامل جذابیت این شبکه بر چه منابعی استوار است. در تحقیق مذکور از روش پیمایش برای رسیدن به پاسخ سؤالات استفاده شده است و با تهیه پرسشنامه و سؤال از دانشجویان سعی شده است تا به جواب به این سؤال که عوامل جذابیت شبکه من و تو چیست، برسد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ۷۳٫۲ درصد از پاسخگویان دانشجویان اظهار داشته‌اند که کیفیت شبکه‌های داخلی، رغبت آن‌ها را برای تماشای این شبکه افزایش می‌دهد و نزدیک به نیمی از پرسش‌شوندگان نیز صداوسیما را عامل مؤثر انتخاب ماهواره توسط ایرانیان دانسته‌اند.

در تحقیق دیگری امید علی (۱۳۹۱) کارشناس ارشد ارتباطات، به نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در تغییر سبک زندگی جوانان ایرانی با تأکید بر شبکه من و تو پرداخته است. در این پژوهش با استفاده از دو نظریه استفاده و رضامندی^۱ و کاشت^۲،

-
1. Uses and gratifications Theory
 2. Cultivation Theory

نمونه‌ای از برنامه‌های این شبکه تحلیل و بررسی شده است و نقش آن‌ها را در تغییر سبک زندگی جوانان ایرانی بررسی کرده است.

براندسون^۱ (۲۰۰۳) از محققان دانشگاه وارویک انگلستان، در پژوهشی به مطالعه «سبک زندگی در انگلستان» پرداخته است. وی عنوان می‌کند که در سال ۱۹۹۰ شبکه‌های تلویزیونی انگلیسی به سمت گسترش پخش برنامه‌های سبک زندگی روی آوردند. این مقاله همچنین، تاریخ برنامه‌های سرگرمی را، برای دستیابی به ویژگی‌های خلاقانه برنامه‌های سبک زندگی سال ۱۹۹۰ انگلستان، مورد بررسی قرار می‌دهد.

مارتینز^۲ و هریسون^۳ (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با عنوان «تمایزات جنسیتی و نژادی در رابطه بین استفاده کودکان از تلویزیون و برداشتی که از خودشان و عزت‌نفسشان دارند»، به بررسی ۳۰۶ پسر و دختر می‌پردازند تا تأثیرات طولانی‌مدت استفاده از تلویزیون بر عزت‌نفس آن‌ها سنجیده شود. نتایج پژوهش نشان داده است، قرار گرفتن در معرض تلویزیون، پس از کنترل سن، رضایتمندی جسمی، و پایه اعتمادبه‌نفس، به‌طور معنی‌داری به اعتمادبه‌نفس کودکان مربوط است.

عندلیب^۴ و دیگران (۲۰۱۲) در پژوهشی دیگر به موضوع «اعتبار اخبار تلویزیونی در یک کشور در حال توسعه: مورد بنگلادش» پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق به‌وضوح نشان می‌دهد که مخاطبان اخبار تلویزیون را به‌عنوان یک رسانه معتبر مورد قضاوت قرار می‌دهند. محققان پژوهش مذکور، این مسئله را برای صنعتی که نفوذ سیاسی و تجاری در آن کاملاً آشکار است، تا حدودی غیرمنتظره دانسته‌اند.

در مقاله‌ای دیگر ووداک^۵ (۲۰۱۰) محقق دانشگاه لنکاستر انگلستان «جهان محلی شدن سیاست در تلویزیون» را با مطالعه یک سریال درام تلویزیونی در آمریکا بانام «بال

1. Brunsdon
2. Martins
3. Harrison
4. Andaleeb
5. Wodak

غربی^۱ مورد بررسی قرار می‌دهد. محقق این پژوهش با توجه به این ایده که سیاست به‌طور ذاتی متصل به زبان، گفتمان و ارتباطات است، از روش تحلیل گفتمان انتقادی و نظریه‌هایی دیگر استفاده می‌کند تا نشان دهد که چطور مجموعه دیالوگ‌ها و تعاملات واقع در فیلم، به فاش کردن مجموعه آشکار و پنهان اهداف سیاسی و آموزشی تعبیه شده در آن کمک می‌کند.

در مقاله‌ای دیگر تین وو^۲ و لی^۳ (۲۰۱۳) اثر کاشت را بر روی زنان ویتنامی که درام‌های کره جنوبی را مشاهده کردند، مورد مطالعه قرار داده‌اند. بر اساس نظرسنجی که این تحقیق ارائه داده است، از میان ۴۳۹ بیننده زن، ارتباط بین مصرف درام‌های کره جنوبی و پدیده نوظهور ازدواج‌های چندملیتی زنان ویتنامی و مردان کره جنوبی، اثرات کاشت در محیط‌های بین‌المللی تأیید شده است.

۲-۲- قرابت روشی

سلطانی (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان نشانه‌شناسی گفتمانی یک جدایی، دست به یک ابتکار روشی برای به کار بردن نظریه گفتمان لاکلا و موفه زده است. او با دستمایه قرار دادن فهم نظام‌های گفتمانی گوناگون بازنمایی شده در فیلم «جدایی نادر از سیمین» و نسبت آن با گفتمان‌های حاکم بر ایران دهه هشتاد، به تشریح روش خود برای تحلیل گفتمانی فیلم پرداخته است. از این رو به کمک نظریه گفتمان لاکلا و موفه و طراحی یک روش سه مرحله‌ای، تلاش کرده است، الگوی مناسبی برای تحلیل فیلم ارائه کند. وی در تحلیل گفتمان فیلم جدایی نادر از سیمین، مشخص کرده است که چهار خرده گفتمان فرهنگ اسلامی، ایرانی، غربی و حکومتی در فیلم حضور دارند،

1. The West Wing
2 Tien Vu
3 Lee

ولی دو گفتمان بنیادینی که جامعه ایران را دوپاره کرده‌اند، گفتمان‌های سنت و مدرنیته هستند.

فهیم و نادری جم (۱۳۹۱) در مقاله «تحلیل گفتمان فیلم‌نامه فیلم کافه ستاره» با به‌کارگیری تحلیل کلان لاکلاوموفه، تحلیل خرد زبانی و تحلیل انتقادی گفتمان به تحلیل فیلم‌نامه کافه ستاره پرداخته‌اند. این پژوهش تلاش کرده است با استفاده از ابزار اقناع و همچنین فرآیند عاطفی گفتمان مشخص کند که چگونه کنشگران اصلی با به‌کارگیری این ابزارها و با استفاده از شیوه‌های خاص گفتمان و گفتار، نظام معنایی فیلم را تثبیت و حفظ می‌کنند.

در مقاله «بازنمایی گفتمان سنت اسلامی از تجربه دینی در سینمای ایران؛ تحلیل گفتمان فیلم زیر نور ماه»، راود راد و سلیمانی (۱۳۹۰) با استفاده از نظریه بازنمایی^۱ و رویکرد تحلیل گفتمانی، به بازنمایی گفتمان سنت اسلامی در رابطه با تجربه دینی در سینمای ایران پرداخته‌اند. در این مقاله با استفاده از مفاهیم اصلی رویکرد لاکلاوموفه به تحلیل فیلم زیر نور ماه پرداخته شده است.

در پژوهشی دیگر مزید^۲ (۲۰۰۸) ساختار کارتون سیاسی در رابطه با دو بازیگر مهم دوران سیاسی معاصر را مورد مطالعه قرار داده است. این تحقیق که با عنوان «کابوی و انسان گریز: تحلیل گفتمانی انتقادی از بوش^۳ و بن‌لادن^۴» منتشر شده است، با استفاده از تحلیل گفتمانی و نشانه‌شناختی^۵ جنبه‌هایی از کارتون‌های سیاسی انگلیسی و عربی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. پژوهشگر این تحقیق دلیل استفاده خود از روش ترکیبی نشانه‌شناختی، تحلیل گفتمان انتقادی و ... را ماهیت و عملکرد

-
1. Representation Theory
 2. Mazid
 3. George W. Bush
 4. Osama bin Laden
 5. Analysis Semiotic

تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی شبکه ... ۱۳۳

کارتون‌های سیاسی ارائه‌شده، مطرح کرده است. تحلیل انجام‌شده بر روی دو کارتون، نشان از استفاده از ترکیب و استعاره‌های بصری، برای درک و فهم از پیام کارتون دارد.

۳- چارچوب مفهومی

تحلیل گفتمان شیوه‌ای است برای مواجهه و حل مسئله‌ای پژوهشی از طریق ساختارشکنی (واسازی) متن. همچنین تلاشی است برای دستیابی به انگیزه‌ها و اندیشه‌های پنهان در پس متن؛ مانند تحلیل متون سیاسی برای شناخت و تبیین روابط پنهان قدرت در آن‌ها. (سلطانی، ۱۳۹۲: جزوه درسی).

به‌طور خلاصه می‌توان به چهار رویکرد گفتمانی اشاره کرد: «گفتمان ساختگرا که توسط زلیگ هریس^۱ (۱۹۵۲) برای تحلیل زبان در سطحی بالاتر از سطح جمله به کار گرفته شد؛ تحلیل گفتمان نقشگرا که گفتمان را به‌مثابه زبان به هنگام کاربرد تعریف می‌کند و تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف^۲ که معتقد است باید بافت‌های وسیع‌تر اجتماعی و قدرت و ایدئولوژی را نیز در تحلیل به کار گرفت». گرایش عمده دیگر، توسط اندیشمندانی چون فوکو^۳ و لاکلا و موفه، تحت عنوان فلسفه سیاسی-اجتماعی پیگیری شده است. در پژوهش حاضر مبنای تحلیل گفتمان، نظریه لاکلا و موفه می‌باشد. این نظریه گفتمان اگرچه وامدار مفهوم گفتمان فوکو است، اما با به‌کارگیری نظریات متفکرانی چون سوسور، دریدا، بارت، لاکان، گرامشی و آلتوسر، بر انسجام و قابلیت تبیین این نظریه افزوده شده است. (سلطانی، ۱۳۹۱). واضعان این نظریه تحولات مفهوم «هژمونی»^۴ را رشته هدایت‌گر تحلیل خود دانسته‌اند. مفهومی که به اعتقاد آن‌ها، نمای

-
1. Zellig Harris
 2. Norman Fairclough
 3. Michel Foucault
 4. Hegemony

گفتمانی و نقطه کانونی نظریه‌پردازی سیاسی مارکسیستی تصور می‌شود (لاکلاوموفه، ۱۳۹۲: ۲۴).

شمار زیادی از مفاهیم متکثر و مرتبط وجود دارند که فهم تحلیل گفتمان منوط به فهم آن‌هاست. از این رو سعی می‌شود به‌اختصار به بعضی از این مفاهیم پرداخته شود. در نظریه گفتمان لاکلاوموفه «دال»، اشخاص، مفاهیم، عبارات و نمادهایی انتزاعی یا حقیقی هستند که در چارچوب‌های گفتمانی خاص، بر معانی خاص دلالت می‌کنند. معنا و مصداقی که یک دال بر آن دلالت می‌کند، «مدلول» نامیده می‌شود. مفصل‌بندی یکی از دیگر مفاهیم مهم این نظریه است. هر عملی که منجر به برقراری رابطه‌ای بین عناصر شود، به‌نحوی که هویت این عناصر در نتیجه عمل مفصل‌بندی تعدیل و تعریف شود، مفصل‌بندی نامیده می‌شود. (سلطانی، ۱۳۹۱: ۷۶) همان‌طور که در بخش مفصل‌بندی نیز اشاره شد، مواضع مبتنی بر تفاوت تا زمانی که در قالب یک گفتمان مفصل‌بندی شده باشند بُعد (وقته، لحظه و دال پیرامونی) خواهیم نامید. (رزق‌جو، ۱۳۹۳)

هر چیزی که از یک گفتمان حذف می‌شود و خارج از آن است، در حوزه گفتمان قرار دارد. اما چون گفتمان‌ها همواره در تقابل با حوزه خارج از خود قرار دارند، همیشه این احتمال وجود دارد که شیوه تثبیت معنای نشانه‌ها در یک گفتمان توسط شیوه‌های دیگر تثبیت معنا در گفتمان‌های دیگر به چالش دربیابد. مفهوم عنصر (دال شناور) در اینجا کاربرد پیدا می‌کند. یک گفتمان تلاشی است برای تبدیل عناصر به بعدها از طریق تقلیل چندگانگی معنایی‌شان به یک معنای کاملاً تثبیت‌شده (سلطانی، ۱۳۹۱: ۷۸-۷۹).

از نظر لاکلا و موفه مفصل‌بندی‌ها می‌توانند واقعیت را به‌گونه‌ای عینی و طبیعی خلق کرده، و چگونگی فکر و عمل ما را تعیین کنند. یقیناً در جامعه گفتمان‌های گوناگونی وجود دارد اما اینکه سیاست سازمان‌دهی جامعه، در چنین فضای رقابتی

1. Articulation

چگونه برخی گفتمان‌ها را طرد و برخی را مورد پذیرش عموم قرار می‌دهد- آن‌هم آن‌چنان طبیعی که امری بی‌بدیل به نظر برسد- ذهن را مشغول این مسئله می‌کند که این گفتمان چگونه به صورتی عینی و طبیعی، تثبیت شده و رسوب یافته است؟ در اینجا قصد، جستجوی واقعیت نیست بلکه باید فرآیندهای ساخت این معنا را کشف کرد.

همه نشانه‌های مفصل‌بندی شده در یک گفتمان از ارزش برابر برخوردار نیستند. مهم‌ترین این نشانه‌ها گرگاه یا دال مرکزی یا دال برتر است که هسته مرکزی منظومه گفتمانی را تشکیل می‌دهد. سایر نشانه‌ها در اطراف این نشانه نظم می‌گیرند و جاذبه این هسته سایر نشانه‌ها را جذب می‌کند و آن‌ها را در قلمرو جاذبه معنایی خود نگه می‌دارد. (حاجی یوسفی، ۱۳۹۰: ۴۶-۴۷) لاکلا و موفه خود این‌گونه توضیح می‌دهند که؛ مبنای تولید هر گفتمانی تلاش برای مسلط ساختن حوزه گفتمان‌گویی به‌منظور، توقف جریان تفاوت‌ها و درنهایت ساخت یک مرکز است. ما نقاط گفتمانی مرجح این تثبیت نسبی را نقطه مرکزی (یا دال مرکزی) می‌نامیم. لاکان بر این تثبیت‌های نسبی از طریق مفهوم *points de caption* یا به‌بیان‌دیگر، دال‌های مرجحی که معنای یک زنجیره دلالت‌گرا را تثبیت می‌کند، اصرار داشت. این مرز زبانی زنجیره دلالت‌گرا، موضوعی ایجاد می‌کند که پیش‌بینی را ممکن می‌سازد- ناتوانی گفتمان در زایش هرگونه تثبیت معنایی، گفتمان امر روان‌پریش است. (لاکلا و موفه، ۱۳۹۲: ۱۸۳-۱۸۴)

یکی از مفاهیم مهم در چارچوب گفتمان‌ها، «دال خالی» می‌باشد. دال خالی بیانگر یک فضای خالی است و به عبارتی نشان از یک امر غایب دارد. کارکرد دال خالی بازنمایی وضعیت آرمانی و مطلوبی است که گفتمان‌ها سعی دارند بهترین گزینه را برای آن ارائه نمایند. از یک‌سو، این وضعیت بیانگر کوتاهی و قصور گفتمان حاکم در تأمین آن است. از سوی دیگر، وجود دال خالی در فضای سیاسی بیانگر وجود

تقاضا برای عرصه‌های جدیدی است که سایر گفتمان‌ها می‌توانند با پر کردن آن، بستر مناسبی برای بدل‌سازی خود به جای گفتمان حاکم طرح کنند. بنابراین، معنا دهی به دال خالی و ارائه تصویر جامعه مطلوب سبب پویایی و نشاط فضای گفتمانی خواهد شد (مقدمی، ۱۳۹۰: ۹۹).

لاکلا و موفه کلیه حالت‌های ممکن یا معانی احتمالی نشانه‌ها را که گفتمان طرد می‌کند، «میدان گفتمان» یا «حوزه گفتمان گونگی» می‌نامند. (یورگنسن، ۱۳۸۹: ۵۷-۵۸) فهم نظریه گفتمان بدون فهم مفاهیم «ضدیت» و «غیریت» ناممکن است. گفتمان‌ها اساساً در ضدیت و تفاوت با یکدیگر شکل می‌گیرند. هویت‌یابی یک گفتمان صرفاً در تعارض با گفتمان‌های دیگر امکان‌پذیر است. هویت تمامی گفتمان‌ها، منوط و مشروط به وجود غیر است. از این‌رو گفتمان‌ها، همواره در برابر خود غیریت‌سازی می‌کنند. (کسرای، ۱۳۸۸: ۳۴۷)

منطق یا زنجیره هم‌ارزی، منطق ساده سازی فضای سیاسی است. گفتمان‌ها پیوسته در تلاش‌اند تا تفاوت‌های موجود را پنهان کنند و جامعه را یکدست نشان دهند. منطق تفاوت، به ویژگی متکثر بودن جامعه اشاره دارد و بر تمایزها و تفاوت‌های میان نیروهای اجتماعی تاکید می‌کند.

۴- روش تحقیق

درباره روش پژوهش حاضر باید گفت، با توجه به مطالعه نظریه گفتمان لاکلا و موفه درمی‌یابیم که نسخه واحدی برای استفاده از این نظریه به‌مثابه روش بیان‌نشده است. البته آن‌ها تلویحاً در شرح نظریه خود روش را نیز بیان کرده‌اند؛ اما به نظر می‌رسد چگونگی انجام آن و ظرافت‌های استخراج دال‌های گفتمانی بر عهده خود پژوهشگر گذاشته شده است.

در پژوهش حاضر با توجه به هدف تحقیق و لزوم دستیابی به خالص‌ترین پیام‌های ارسالی^۱ شبکه که حاوی گفتمان مدنظر گردانندگان آن باشد، یک قسمت از هفت برنامه تولیدی «من و تو» - برنامه‌های انتخاب‌شده به‌حسب مطالعه پیشین و انتخاب هدفمند، با معیار قرار دادن محل نزاع بودن گفتمان آن در زمینه گفتمانی مخاطب فارسی‌زبان - مورد تحلیل گفتمان قرار گرفته‌اند. قسمت‌های مورد مطالعه، همگی در تاریخ ۱۳ و ۱۴ تیر ۱۳۹۳، به‌عنوان آخرین ویدئوهای قرار داده‌شده در صفحات برنامه‌های انتخابی، در سایت رسمی این شبکه می‌باشند. لازم به اشاره است که، مجموع زمان برنامه‌هایی که مورد تحلیل قرار گرفته‌اند در حدود ۲۶۰ دقیقه می‌باشد که این برنامه‌ها اغلب از نوع «گزارش محور»، «گفتگو محور»، «مستند مسابقه» و «بخش خبری» می‌باشند.

با توجه به اینکه برنامه‌های تولیدی شبکه من و تو به‌صورت سریالی و ادامه‌دار پخش می‌گردد و امکان تحلیل تمام قسمت‌های هر برنامه وجود ندارد، از هر کدام از این برنامه‌ها، یک برنامه در بازه زمانی مشخص انتخاب‌شده است و به‌عنوان معیار گفتمان باقی‌قسمت‌های آن برنامه در نظر گرفته شده است.

در این پژوهش با توجه به اقتضانات نظری و روحیه پساساختارگرایی نظریه گفتمان لاکلا و موفه، سعی شده است، الگوی روشی مشخصی برای استخراج دال‌های گفتمانی و مفصل‌بندی آن تهیه دیده شود.

ابتدا هر برنامه به‌طور مجزا مورد بررسی قرار گرفته است. در این وضعیت با استفاده از مفهوم و اساسی، و قطع رابطه دال‌ها و مدلول‌های گفتمانی برنامه (مفروضات بدیهی انگاشته شده)، مفروضات گفتمانی برنامه مورد شناسایی قرار گرفته است و به‌عنوان دال‌های گفتمانی فهرست شده‌اند. این دال‌های گفتمانی، در مقطع قبل از

۱- با توجه به اینکه برنامه تولیدی، کاملاً تحت نظر، سرپرستی و اجرای عوامل شبکه ساخته می‌شود، می‌توان ادعا کرد، با مطالعه چنین برنامه‌هایی، خالص‌ترین پیام‌های ارسالی گفتمان من و تو قابل برداشت است. این مسئله به نسبت در نظر گرفتن برنامه‌های تأمینی - و خریداری‌شده از شبکه‌های دیگر - معنادار است.

مفصل‌بندی در گفتمان، به‌عنوان دال شناور در حوزه گفتمان‌گویی حاضر بوده‌اند و دارای ابهام و چندگونگی معنا بوده‌اند. این دال‌های شناور در حالتی که در نسبتی با دال‌های شناور دیگر قرار بگیرند و در گفتمانی مفصل‌بندی شوند، به‌عنوان دال گفتمانی نمود پیدا می‌کنند و از ابهام معنایی آن‌ها کاسته می‌شود. بدین ترتیب بعد از تهیه فهرستی از دال‌ها، این دال‌ها در مفصل‌بندی گفتمانی هر برنامه قرار می‌گیرد و به‌حسب آنکه، برنامه تولیدی من و تو، چه نسبتی میان آن دال با دال‌های دیگر برقرار کرده، خطوطی میان‌شان برقرار می‌شود که با این کار، معانی گوناگون گفتمانی یا به عبارتی دال‌های جهت‌دار گفتمانی مشخص می‌شوند. بعد از تهیه نقشه مفصل‌بندی گفتمان هر برنامه، نوبت به توصیف گفتمان آن با استفاده از مفاهیم نظریه گفتمان لاکلا و موفه می‌رسد.

لازم به ذکر است، با توجه به ماهیت پساساختارگرایی نظریه و روش لاکلا و موفه، امکان درج تمام مفروضات گفتمانی با درجات گوناگون رسوب گفتمانی میسر نیست. با توجه به این مسئله و در نظر گرفتن منطق پراگماتیسمی^۱، تنها دال‌هایی مورد توجه قرار گرفته‌اند که به‌حسب تشخیص پژوهشگر، حائز ویژگی محل نزاع در زمینه گفتمانی مخاطب فارسی‌زبان بوده‌اند. بدین ترتیب تنها دال‌های اصلی و معنادار - با توجه به زمینه گفتمانی مخاطب - مورد توجه قرار گرفته‌اند و دال‌هایی که دارای سطوح رسوب گفتمانی زیادی بوده باشد، از روند تحلیل حذف شده است.

دال‌های گفتمانی یا از اشارات موجود در داخل متن استخراج شده است و یا با استفاده از درک متن و مفروضات نانوشته آن. همچنین بنا به مقتضای کار، با استفاده از مفهوم انتزاع، بعضاً دال‌های گفتمانی - در مراحل کلی‌تری - مورد انتزاع قرار گرفته‌اند تا به تحلیل یاری رساند؛ و در مواردی نیز که نیازی به این کار نبوده است، در همان سطح

1. pragmatism

انضمام، دال گفتمانی استخراج شده است. این اقدام در راستای شناسایی از طریق درک متن یا اشارات موجود در داخل متن نیز می‌باشد.

لازم به یادآوری است که، تحلیل گفتمان صورت گرفته در این پژوهش - با توجه به ماهیت کیفی تحلیل گفتمان و بطن پساساختارگرایانه‌ای که دارد- یک روایت از مجموعه روایت‌هایی است که می‌توان درباره مسئله پژوهش حاضر ارائه داد. رویکرد کیفی ادعای قطعیت و تعمیم را از پژوهش‌های صورت گرفته به واسطه آن سلب می‌کند و تنها به عمق پژوهش تکیه می‌کند. بنابراین مسئله، پژوهش حاضر ادعای دارا بودن روایتی جامع را از گفتمان برنامه‌های تولیدی من و تو ندارد و تنها سعی می‌کند روایت خود را با استدلال‌های منطقی به بحث بگذارد.

در مورد بحث اعتبار و روایی تحلیل گفتمان باید گفت، تحلیل گفتمان همواره یک مسئله تفسیری بوده است. ما در اینجا مشخصاً با داده‌هایی که در طول تحلیل گفتمان جمع‌آوری شده‌اند، سروکار داریم. پس اعتبار و پایایی یک تحقیق و یافته‌های آن وابسته به بحث‌های منطقی است که وجود دارد. اعتبار تحلیل گفتمان به کیفیت قدرت نطق و بیان وابسته است. (صالحی زاده، ۱۳۹۰:۱۲۴)

لازم به ذکر است، در تحقیقات کیفی، به جای تأکید بر پایایی و روایی که در تحقیقات کمی رایج است، مفهوم «قابلیت اعتماد» هم کاربرد دارد (ویمر و دومینیک، ۱۳۸۹: ۱۷۱). بر این مبنا در پژوهش حاضر، قابلیت اعتماد بر اساس رفت و برگشت‌های مداومی که باهدف «بازیابی مسیر کسب اطلاعات» صورت گرفته است، به دست می‌آید. (ویمر و دومینیک، ۱۳۸۹: ۱۱۲-۱۱۱). همچنین پژوهش حاضر دارای روایی صوری و نیز واجد روایی محتوایی است.

۵- تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی شبکه من و تو

در این بخش ۶ برنامه تولیدی شبکه من و تو، اعم از: «جواب با سالومه»، «چراکه نه»، «اتاق خبر»، «به زندگی من خوش آمدید»، «بفرمایید شام»، «گروه اف»، مورد تحلیل متنی قرار گرفته‌اند.

۵-۱- جواب با سالومه

برنامه «جواب» از سری‌های گوناگونی تشکیل شده است که در هر سری، یکی از کارشناس / مجریان شبکه من و تو به موضوعات مطرح در سطح کشور پرداخته و با ارتباط با مخاطبان و اخذ نظر از آنها، و پیگیری موضوع از طریق تماس با مسئولان، به سؤالات بینندگان پاسخ می‌دهد.

برنامه «جواب با سالومه» با محوریت خبری، به موضوعات مطرح در سطح جامعه ایران می‌پردازد. این برنامه سعی می‌کند تا حد امکان از لحن رسمی فاصله گرفته و با شوخی‌ها و مطالب طنزی که توسط مجری/کارشناسان در برنامه اجرا می‌کند، مخاطبان عام و حتی بی‌علاقه به مباحث خبری را جذب کند. در این میان تأکید بر وجود «اخبار بد» در جای‌جای برنامه قابل توجه است، این در حالی است که آن‌ها خود از مطرح کردن این گونه اخبار ابراز ناراحتی می‌کنند. محوریت گزارش‌های پخش شده در این برنامه با دیدی انتقادی نسبت به سلامت، اقتصاد، فرهنگ و سیاست در ایران می‌باشد.

جدول ۱- دال‌های گفتمانی برنامه «جواب با سالمه»

ش.ن	متن برنامه	دال‌های گفتمانی ^۱ (مفروضات گفتمانی)
۱	• عنوان کردن چندباره دلتنگی برنامه سازان برای مخاطبان.	مجریان من و تو مردم صمیمیت
۲	• تماس یکی از مخاطبان با برنامه و ارائه گزارشی در رابطه با نتیجه گرفتن تیم ملی در جام جهانی، با اینکه هیچ کمکی توسط دولت و فدراسیون فوتبال به آنها نشده است. بخشی از مطلب عنوان شده: کوچک‌ترین کمکی به تیم فوتبال نشده است. دولت جمهوری اسلامی کوچک‌ترین کمکی به آنها نکرده است.	مردم اقتصاد ملی‌گرایی ورزش کمک دولتی ظرفیت و توان بالا
۳	• گزارشی در رابطه با عدم پرداخت حقوق به کارکنان و کارگران شرکت‌ها • قطع آب در فردیس کرج به‌طور غیرمنتظره	رفاه مردم مدیریت سیستم توجه به کارمندان توجه به کارگران

۱- این مفروضات گفتمانی به‌صورت خام نگارش شده است. در واقع در بطن هرکدام از این دال‌ها کلمه‌ای مقدماتی چون مطلوبیت، توجه، اهمیت دادن و ... حاضر است، اما با توجه به لزوم یکدست کردن خود دال‌های گفتمانی، بدون درج حواشی آن، تصمیم گرفته شد که تنها دال گفتمانی به‌صورت خام نگارش شود. خواننده تنها باید در نظر داشته باشد که هر کلمه‌ای که در ستون دال گفتمانی قرار داده شده است، مورد تأیید، توجه و مقبولیت گفتمان برنامه قرار دارد.

لازم به ذکر است، کلماتی چون اعتقاد داشتن، اهمیت دادن، توجه کردن، مطلوب بودن و ... در وضعیت پساساختارگرایی، خود به‌عنوان معرفت‌هایی نهادینه شده و رسوب کرده مورد توجه هستند، که گفتمان‌ها برای اثبات خود، از آنها استفاده می‌کنند.

فرهنگ و هنر آزادی	• پخش گزارش و مصاحبه ای در رابطه با <u>توقیف فیلم‌ها</u>	۴
مردم ورزش کمک دولتی ظرفیت و توان بالا	• <u>جوان‌های ما اگر در مسابقات (فوتبال جام جهانی) کاری هم می‌کنند با کمترین امکانات دارند کار انجام می‌دهند.</u>	۵
زنان ورزش ملی‌گرایی عدم تبعیض مخالف خشونت اجتماعی بودن	• سخنان مجری: <u>خانم‌ها را برای تماشای بازی والیبال به استادیوم راه نداده‌اند و آن‌ها را کتک زده‌اند</u> • خانم آلیا (نماینده مجلس) فرمودند: زن برای چی باید کار کنه، و <u>بشینه تو خونه...</u>	۶
قضاوت درست اتحاد ملی‌گرایی تساهل و مدارا	• سخنان مجری: یک مشکلی ما ایرانی‌ها داریم این است که <u>زود قضاوت می‌کنیم در مورد یکدیگر</u>. اگر پرچم جمهوری اسلامی را دست کسی ببینیم زود می‌گوییم که او وابسته به حکومت است و اگر پرچم شیر و خورشید دست کسی ببینیم، زود می‌گوییم او سلطنت‌طلب است. هر مدلی از پرچم را انتخاب کنیم، یک پرچمی بهمان می‌زنند.	۷
آزادی اهمیت سیاست شادی رقص	• اشاره به <u>حصر خانگی رهبران جنبش سبز</u> در گزارشی پیرامون یک سخنرانی در استان فارس • تعجب از پخش آهنگ <u>خیلی شاد</u> و «<u>قری</u>» از رادیو در ایران و هیجان فردی که از این موضوع تصویر تهیه کرده است.	۸
مردم مذهب تساهل و مدارا شخصی بودن/ فردیت	• سخنان مهمان: چیز جالبی که تجربه‌اش در این سفر خیلی بود، <u>تحملی که مردم این کشورها در تحمل مذهبی داشتند</u>، نسبت به عقایدشان و مذهب‌های گوناگونی که داشتند و <u>مذهب رو بیشتر یک چیز شخصی می‌دانستند</u>.	۹

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، برنامه تأکید زیادی بر بروز اخبار بد از ایران دارد، اما نکته‌ای که در این میان وجود دارد این است که، درجایی که خبرهای خوبی نیز مطرح می‌شود، عاملان و موضوعات خبر به دو بخش تقسیم می‌شوند، افراد (مردم) و سیستم (نظام حاکم)؛ در این حال آنچه وجه مثبت خبر است به افراد و شخص نسبت داده می‌شود و آنچه که وجه منفی خبر است، متعلق به سیستم حاکم بر کشور می‌شود. به‌طور مثال این مسئله در گزارش مربوط به نتایج تیم ملی در جام جهانی نمود پیدا می‌کند که یک گزارشگر مردمی به نقل صحبت‌های گزارشگر آلمانی در رابطه با تیم ملی فوتبال ایران می‌پردازد و از نبود امکانات حداقلی برای این تیم سخن می‌گوید، اما بیان می‌دارد که باین حال اعضای تیم ملی بسیار خوب عمل کردند و هر چه کردند خودشان باعث شدند.^۱

در این وضعیت به‌حسب و اساسی صورت گرفته از معانی گفتمانی این برنامه، مفروضات و دال‌های گفتمانی که جواب با سالومه مورد استفاده قرار داده، شناسایی شده است. «مردم» به‌عنوان دال مرکزی این برنامه مورد توجه بوده است. این دال در نسبتی قوی با دال‌های «ملی‌گرایی»، «تساهل و مدارا»، «دارا بودن ظرفیت‌های بالا» قرار می‌گیرد. نکته قابل ملاحظه اینکه، در مفصل‌بندی گفتمانی این برنامه «مجریان من و تو» در یک وضعیت «هم ذهنی» و «صمیمیت» با «مردم» قرار می‌گیرند. «توجه به زنان» و مفروض گرفتن «اجتماعی بودن» و «عدم تبعیض» میان آنها و مردان، از جمله رابطه‌هایی است که مورد توجه قرار گرفته است. «مذهب» در قالب مفصل‌بندی این گفتمان مورد ملاحظه قرار می‌گیرد اما در نسبتی با دال‌های «شخصی بودن/ فردیت» مذهب و «تساهل و مدارا» در آن. «توجه به اقشار متوسط و ضعیف جامعه»، «خوش‌گذرانی» و «آزادی» - در نسبتی با دال سیاست ورزی - از دال‌های گفتمانی دیگر برنامه جواب با سالومه می‌باشد.

۱- البته در ادامه گزارش مردمی، یکی از مجریان اشاره می‌کند: ما به‌عنوان یک شبکه، این گزارش مردمی را تأیید نمی‌کنیم، اما باید گفت، باین‌حال بخش گزارش اثر خود را دارا می‌باشد.

۵-۲- چراکه نه؟

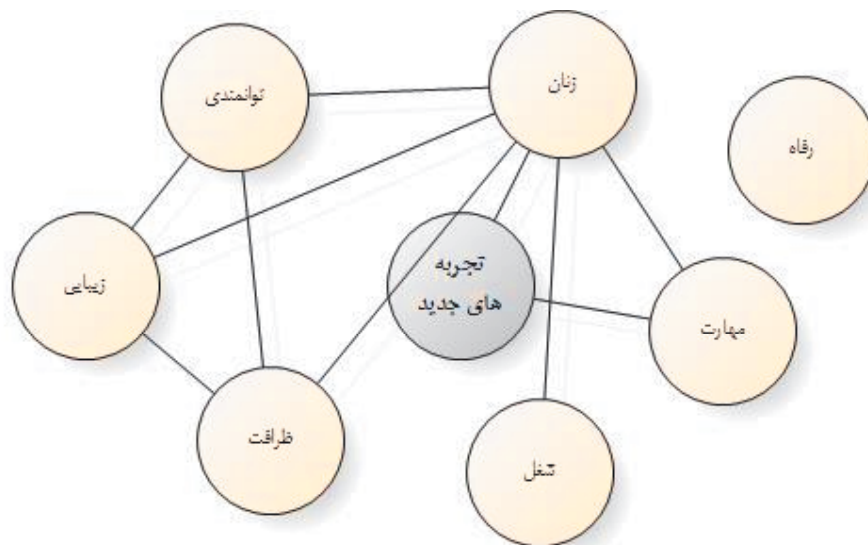
به‌عنوان دومین برنامه، برنامه تولیدی «چراکه نه؟» تحلیل می‌شود. در صفحه این برنامه در سایت من و تو آمده است؛ «در برنامه «چراکه نه؟» ندا تصمیم به یادگیری یه سری از مهارت‌ها و به دست آوردن تجربه‌هاشون داره. تجربه‌هایی که برای هر کسی می‌تونه جالب و مفید باشه. از یادگیری دوچرخه سواری کوهستان گرفته تا کارهای گوناگونی چون قصابی، مشوق یا هلپله چی و کلی کارهای سخت دیگه، شاید هم حساس.»

در قسمتی که مورد تحلیل قرار گرفته است، مجری برنامه به سراغ یک قصابی سنتی انگلیسی رفته است تا با این کار و مختصات آن آشنا شود. دال‌های گفتمانی این برنامه به شرح ذیل می‌باشد.

جدول ۲- دال‌های گفتمانی برنامه «چراکه نه؟»

ش.	متن برنامه	دال‌های گفتمانی (مفروضات گفتمانی)
۱	در معرفی برنامه «چراکه نه؟» به تصمیم ندا برای یادگیری بعضی مهارت‌ها و به دست آوردن تجربه‌هایشان اشاره می‌کند که «تجربه‌هایی که برای هر کسی می‌تونه جالب و مفید باشه» انتخاب مجری زن برای این برنامه؛ انجام انواع گوناگون مشاغل توسط وی	زنان مهارت تجربه‌های جدید شغل
۲	حرکات، کنش‌ها و واکنش‌های مجری در برنامه مبتنی بر به نمایش گذاشتن ظرافت و زیبایی زنانه می‌باشد. درعین حال بر توانمند بودن زنان نیز تاکید می‌کند.	ظرافت زیبایی توانمندی زنان
۳	حضور مجری در قصابی که گوشت‌های طبیعی و سالم به فروش می‌رساند و مواد غذایی آن دارای کیفیت بالایی است.	رفاه

مدل ۲- مفصل‌بندی دال‌های گفتمانی برنامه «چراکه نه؟»

زن محور بودن این برنامه و تاکید بر توانمند بودن زنان در عین داشتن ظرافت‌ها و زیبایی‌ها، نشان از ارتباط مفصل‌بندی گفتمانی آن با تلفیقی از گفتمان‌های فمینیستی و زیبایی محوره در نظم گفتمانی هویت زنانه دارد. «مطلوبیت تجربه جدید» در این گفتمان به‌عنوان دال مرکزی شناسایی شده است. این دال گفتمانی در نسبتی با دال دیگری چون «زنان» و «مهارت داشتن»، تعریفی از «زن مهارت محوری که به دنبال تجربه‌های جدید» است، ارائه می‌دهد.

۵-۳- اتاق خبر

برنامه اتاق خبر برنامه‌ای است که خبرنگاران شبکه من و تو با حضور در استودیو اتاق خبر به ارائه خبر، تحلیل‌ها و گزارش‌ها پیرامون اتفاقات روز می‌پردازند. این برنامه در حقیقت از گزارش‌های گوناگونی که این خبرنگاران تهیه کرده‌اند، تشکیل می‌شود.

با توجه به تنوع خبرها، و پرداختن به موضوعات مشترک در آنها - و بعضاً موضوعات حاشیه‌ای-، تنها بعضی از خبرها در این بخش مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

جدول ۳- دال‌های گفتمانی برنامه «اتاق خبر»

ش.ش.	شماره گزارش تحلیل شده	متن برنامه	دال‌های گفتمانی (مفروضات گفتمانی)
۱	زمینه قریب به تمام خبرها	در اغلب خبرهای برنامه اتاق خبر، جو منفی بر اخبار مربوط به ایران حکم فرماست.	خبر خوب
۲	گزارش اول	عدم رعایت حقوق بشر در ایران - به واسطه گفتار کمیسر حقوق بشر سازمان ملل - می‌باشد.	سازمان‌های جهانی مردم حقوق بشر
۳	گزارش دوم	گزارش خبری دوم این برنامه با تیتر «اعلام رسمی ضرب‌در چهار؛ مساوی با آمار ایدز» است که در کنار آن وضعیت نامناسب کمپ‌های ترک اعتیاد و احتمال شیوع ایدز در آنها هم مطرح می‌شود. همچنین موضوع رفتار پرخطر جنسی به‌عنوان مهم‌ترین عامل شیوع ایدز در ایران -نسبت به گذشته که استفاده از سرنگ آلوده بود- مطرح می‌شود.	سلامت مردم مدیریت سیستم فساد اخلاقی

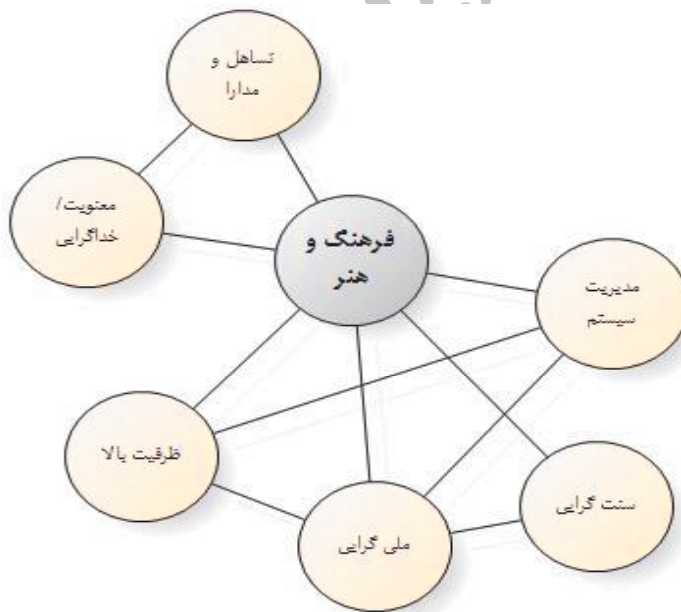
ش.ش	شماره گزارش تحلیل شده	متن برنامه	دال‌های گفتمانی (مفروضات گفتمانی)
۴	گزارش سوم	• در گزارش سوم «چین روزه را برای مسلمانان ساکن شمال غرب، ممنوع کرد»، دال گفتمانی مرجع در این گزارش خبری، آزادی مذهبی است. • مطرح‌شدن بمب‌گذاری انتحاری توسط مسلمانان در مغازه میوه و تره‌بار نیز، حاکی از <u>خشونت مسلمانان</u> است.	مذهب آزادی مذمومیت خشونت
۵	گزارش چهارم	• در گزارش چهارم، موضوع گزارش «گفتگوی مسیح علی‌نژاد خبرنگار مستقل با محسن قشقایی زاده؛ زندانی سیاسی که مادرش را از دست داد» است.	آزادی اهمیت سیاست مردم مظلوم حقوق بشر
۶	گزارش پنجم	• در گزارش بعدی؛ پیشرفت پزشکی در ایران و <u>انسان‌دوستی ایرانیان</u> (در پیوند اعضا) مورد گزارش قرار می‌گیرد.	مردم پیشرفت علم پزشکی ملی‌گرایی انسان‌دوستی

«پیشرفت علمی» نیز می‌باشد و در نسبتی با «انسان‌دوستی» قرار می‌گیرد. در اغلب این دال‌های گفتمانی «مردم» به‌عنوان محوریت مرکزی و رنگ دهنده به دال‌های دیگر قابل مشاهده است.

۵-۴- به زندگی من خوش آمدید

در توضیح سایت من و تو در رابطه با معرفی برنامه «به زندگی من خوش آمدید» آمده است: «این برنامه از سری مستندهایی است که ما را با ایرانیان موفق در جهان آشنا می‌کند. با این برنامه به زندگی حرفه‌ای و شخصی این افراد می‌رویم و به افکار و دیدگاه آن‌ها نزدیک می‌شویم.»

مدل ۴- مفصل‌بندی دال‌های گفتمانی برنامه «به زندگی من خوش آمدید»

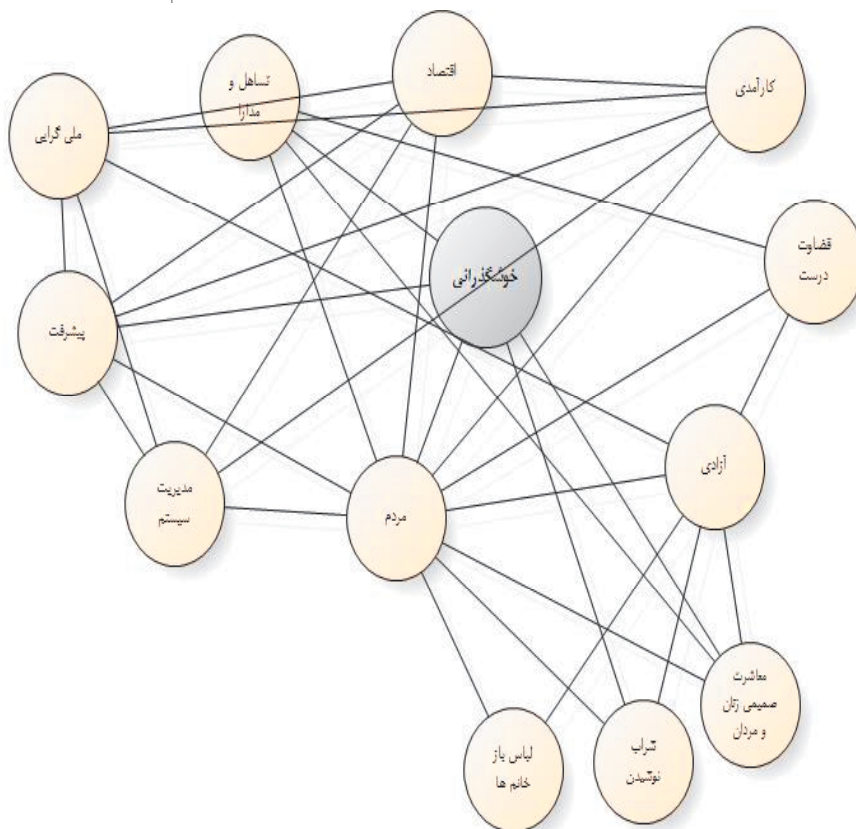

در این قسمت از «به زندگی من خوش آمدید»، حمید جاودان یکی از هنرمندان ایرانی ساکن فرانسه موضوع برنامه بوده است. یکی از دال‌های گفتمانی مطرح‌شده در برنامه «معنویت» و «خدا گرایی» می‌باشد که در نسبتی با دال‌های دیگری چون «تساهل و مدارا» -همچون جواب با سالومه- و دال مرکزی «فرهنگ و هنر» قرار می‌گیرد. یکی از تعاریف قابل‌برداشت از این مفصل‌بندی ارتباط قوی میان «فرهنگ و هنر» و «معنویت» می‌باشد؛ درعین‌حال معنویتی که «تساهل و مدارا» با آن عجین باشد. لزوم «مدیریت سیستم» بالأخص در حوزه «فرهنگ و هنر» که کشور ایران در آن «دارای ظرفیت‌های بالایی» می‌باشد، موردتوجه است. درواقع اشاراتی به «سیستم ناکارآمد فعلی کشور» در کنار «وجود امکانات در کشور» می‌شود و به اعتقاد شخصیت برنامه، چه در زمان قبل از انقلاب و چه در بعد از انقلاب، وضعیت نامطلوبی در این حوزه در داخل ایران حاکم بوده است.

۵-۵- بفرمایید شام

در صفحه «بفرمایید شام» در سایت من و تو آمده است: «در این برنامه ۴ آشپز غیرحرفه‌ای باهم رقابت می‌کنند. هر شب یک نفر میزبان سه شرکت‌کننده دیگر است و باید برای آن‌ها آشپزی کند. در پایان هر شب سه نفر میهمان به‌صورت کاملاً مخفیانه به میزبان امتیاز می‌دهند تا اینکه شب آخر، نفری که بیشترین امتیاز را کسب کرده برنده ۱۰۰۰ پوند برنامه می‌شود!»

مدل ۵- مفصل‌بندی دال‌های گفتمانی برنامه «بفرمائید شام»

«خوش‌گذرانی» به‌عنوان دال مرکزی و مسئله اصلی بفرمائید شام شناسایی شده است. طبق این گفتمان یکی از وضعیت‌هایی که خوش‌گذرانی در آن بروز پیدا می‌کند، مهمانی است. مهمانی که «اعضای آن شامل مرد و زن» «معاشرت صمیمانه‌ای» با یکدیگر داشته باشند. این گزاره در مقابل ایده‌هایی قرار می‌گیرد همانند ایده‌های برگرفته از بعضی سنت‌ها یا مذاهب- که قائل به خوش‌گذرانی در مهمانی هستند، اما

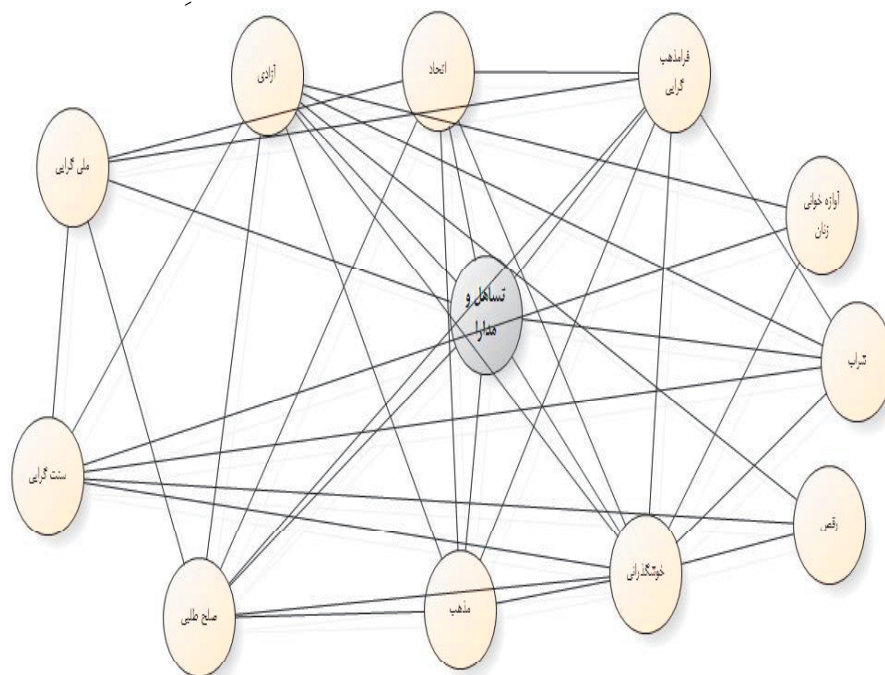
در معاشرت میان اعضای آن قائل به تفکیک میان زن و مرد هستند. در این وضعیت «نوشیدن شراب» به‌عنوان یکی از اجزای مهم «خوش‌گذرانی» -که در نهایت برنامه و در زمان مشخص شدن برنده، طی مراسمی صمیمانه، نوشیده می‌شود- پسندیده می‌شود. همچنین «مردمی» که قائل به این‌گونه «خوش‌گذرانی» هستند، در نسبتی با مفاصل گفتمانی «آزادی»، «کارآمدی»، «تساهل‌مدارا» و «ملی‌گرایی» قرار می‌گیرند. آن‌ها معتقد به وجود حکومتی در ایران هستند که بتواند به‌خوبی و با کارآمدی، سیستم کشور را مدیریت کند و به «اقتصاد» توجه کند و «پیشرفت» داشته باشد؛ در صورتی که در حال حاضر چنین امری محقق نمی‌شود.

لازم به ذکر است، در اغلب بخش‌های بفرمائید شام، مباحثی پیرامون غذا و رقابت میان اعضا در این زمینه، مطرح می‌شود؛ اما در هنگامی که اعضای مسابقه (یا مهمانی) در کنار هم مشغول صرف شام هستند، صحبت‌های جدی‌گوناگونی مورد بحث قرار می‌گیرد.

۵-۶- همسفران گروه اف

در این برنامه، گزارشی مستند از وضعیت فرهنگ، اجتماع، تاریخ و ... کشورهای رقیب ایران در جام جهانی فوتبال در برزیل ارائه می‌شود. کشورهایی که گزارشگر برنامه به آن‌ها سفر کرده و درباره آن مستند تهیه کرده است، نیجریه، بوسنی و آرژانتین می‌باشد.

مدل ۶- مفصل‌بندی دال‌های گفتمانی برنامه «همسفران گروه اف»

در این برنامه گزارشگر به کشور بوسنی هرزگوین سفر کرده و سعی داشته با این کشور و مردمانش آشنا شود. در این میان دال گفتمانی «تساهل و مدارا» در امور «مذهبی»، بیشترین تاکید را به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به «جنگ مذهبی و قومی» که سال‌ها قبل میان صرب‌ها و مسلمانان بوسنی رخ داده است، موضوع بیشتر بخش‌های برنامه تاکید بر «تساهل و مدارای مذهبی» بوده است؛ همچنین طبق بازنمایی گفتمان برنامه، این تساهل و مدارای مذهبی و قومیتی - است که در حال حاضر «اتحاد» این کشور و «صلح» را رقم زده است. همچنین چگونگی زندگی این روزهای مردم این کشور با وجود «تفاوت‌های مذهبی» مورد توجه قرار می‌گیرد. با توجه به بروز نشانه‌هایی از تساهل و مدارا که در چارچوب مذهبی افراد مسلمان نمی‌گنجد - همچون

سر زدن به شرکت تهیه‌کننده شراب توسط فرد مسلمان - «فرامذهب‌گرایی» و «تساهل و مدار در امور شرعی مذهب» نیز به‌عنوان دال گفتمانی قابل‌برداشت است. دال گفتمانی چون «خوش‌گذرانی» و «آزادی» - به‌حسب زمینه مخاطبی برنامه - با نمودهایی چون «آوازه‌خوانی زنان»، «رقص» و «توجه به شراب» بروز پیدا می‌کند.

توجه دادنِ ضمنی این برنامه به «فرح پهلوی»، به‌عنوان کمک‌کننده در بازسازی بازار سوخته شده بوسنی، و نام بردن از وی به‌عنوان «شهبانو فرح پهلوی»، ازجمله نکات قابل‌توجه این برنامه می‌باشد.

۶- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر مبدأ حرکت خود را مطالعه پیام‌های ارسالی برنامه‌های تولیدی شبکه من و تو و تحلیل گفتمان آن‌ها قرار داده است. بر این اساس، موضوع کار این تحقیق پاسخ گفتن به این سؤال می‌باشد که پیام‌های ارسالی از این شبکه، با ارتباط برقرار کردن میان چه دال‌ها و مدلول‌هایی، و در چه مفصل‌بندی گفتمانی مطرح می‌شوند.

در این تحقیق که از نظریه و روش گفتمانی لاکلا و موفه استفاده شده است، به‌حسب دریافت بکرترین ایده‌های گفتمانی شبکه، برنامه‌های تولیدی من و تو - که تماماً توسط عوامل سیاست‌گذار و مجری شبکه تهیه می‌شود - برای تحلیل انتخاب شدند. در ادامه دال‌های گفتمانی و مفروضات گفتمانی اصلی هر برنامه، به‌صورت مجزا استخراج شد؛ و درنهایت برای هر برنامه مفصل‌بندی گفتمانی ارائه گردید.

با توجه به مجموع مطالعات انجام شده، «مردم» به‌عنوان دال مرکزی گفتمان برنامه «اتاق خبر» و «جواب با سالومه» مورد شناسایی قرار گرفت. «تساهل و مدارا» به‌عنوان دال مرکزی گفتمان برنامه «همسفران گروه اف»، «تجربه‌های جدید» به‌عنوان دال مرکزی گفتمان برنامه «چراکه نه؟»، «خوش‌گذرانی» به‌عنوان دال مرکزی گفتمان برنامه «بفرمایید

شام» و «فرهنگ و هنر» به‌عنوان دال مرکزی گفتمان برنامه «به زندگی من خوش آمدید» انتخاب شده‌اند.

در میانه شناسایی مفروضات گفتمانی برنامه‌های تولیدی شبکه من و تو، هویت‌های گفتمانی که توسط این شبکه مورد بازنمایی قرار گرفتند نیز مورد توجه قرار گرفتند. بدین ترتیب، هویت‌های گفتمانی که این شبکه از میان هویت‌های گفتمانی موجود در جامعه انتخاب کرده و مورد بازنمایی قرار می‌دهد - تا از طریق بازنمایی مثبت (در قالب زنجیره هم‌ارزی) یا منفی (در قالب زنجیره تفاوت) از آن‌ها خود را تثبیت کند - مورد شناسایی قرار گرفته و مشخص گردید بیشترین هویت‌های گفتمانی که این شبکه به آنان ارجاع می‌دهد و مورد بازنمایی قرار می‌دهد، دو هویت گفتمانی «مردم ایران» و «حکومت جمهوری اسلامی» می‌باشد. «مردم ایران» در زنجیره هم‌ارزی شبکه قرار گرفته و بازنمایی می‌شود و «حکومت ایران» در راستای زنجیره تفاوت من و تو. قوت هم‌ارزی بودن «مردم ایران» در قالب گفتمان شبکه من و تو به حدی است که همان‌طور که گفته شد، در دو برنامه این شبکه، «مردم» به‌عنوان دال مرکزی حضور پیدا می‌کنند.

برای مشخص کردن اینکه این شبکه چه بازنمایی از هویت‌های گفتمانی دیگر ارائه کرده است، در جدول زیر به بعضی دال‌های گفتمانی مهم این شبکه که نسبت به این دو هویت گفتمانی نسبت داده است، اشاره می‌شود. لازم به ذکر است، از جمع هرکدام از دال‌های گفتمانی ارائه‌شده در جدول با یک هویت‌های گفتمانی و معنایی گفتمانی داخل در آن، می‌توان معنایی متفاوت از رابطه برقرار کردن همان دال گفتمانی با هویت گفتمانی دیگری به دست آورد. به‌طور مثال دال گفتمانی «رفاه» در نسبت برقرار کردن با هویت گفتمانی «مردم»، ایده: «مردم خواهان رفاه هستند» خلق می‌کند، و در نسبت برقرار کردن «رفاه» با هویت گفتمانی «من و تو»، ایده: «من و تو برای رفاه اهمیت قائل است» خلق می‌شود.

جدول ۴- بازنمایی دال‌های گفتمانی در قالب هویت‌های گفتمانی

در زنجیره تفاوت گفتمان من و تو «گفتمان متخاصم»	هویت گفتمانی «من و تو»	در زنجیره هم ارزی گفتمان من و تو بازنمایی از هویت گفتمانی «مردم ایران»	دال‌های گفتمانی
**	*	* ^۱	اقتصاد
**	*	** ^۲	قضاوت درست
**	*	*	مدیریت سیستم
**	*	*	ورزش
**	*	*	توجه به اقشار متوسط و ضعیف
**	*	*	رفاه
**	*	*	فرهنگ و هنر
**	*	*	خبر خوب
**	*	*	سلامت
**	*	*	آزادی
**	*	*	خوش‌گذرانی (شادی، رقص و ...)
**	*	** ^۱	اتحاد

۱- (*) به معنای آن است که طبق بازنمایی شبکه من و تو، دال گفتمانی مورد نظر در قالب هویت مورد بحث، قرار «می‌گیرد».

۲- (***) به معنای آن است که طبق بازنمایی شبکه من و تو، دال گفتمانی مورد نظر در قالب هویت مورد بحث، قرار «نمی‌گیرد».

معنویت/ خدا گرایی	*	*	-
شخصی بودن مذهب	*	-	-
تساهل و مدارا	*	***	**
اتحاد	*	***	**
ملی گرایی	*	*	**
کارآمدی	*	*	**
دارای ظرفیت بالا	*	*	**
زنان	*	*	**
حقوق بشر	*	*	**
مذمومیت خشونت‌طلبی	*	*	**
مذمومیت ظلم و دیکتاتوری	*	*	**
پیشرفت	*	*	**
علم	*	*	-

در ستون اول جدول بالا، معرفت‌های مورد وفاق شبکه من و تو (دال‌های گفتمانی) فهرست شده‌اند که گفتمان من و تو با بازنمایی آن‌ها در گفتمان خود و عدم بازنمایی - و حتی نمایش حرکت در جهت مخالف آن- در گفتمان‌های رقیب، برای استیلای هویت خود و حاشیه رانی گفتمان‌های متخاصم خود استفاده کرده است. در ستون‌های ۲ الی ۴ مشخص شده است که، با توجه به هویت‌های بازنمایی شده «مردم ایران»، «حکومت ایران» و «شبکه من و تو»، معرفت‌های مورد وفاق در کدام

۱- (***) به معنای آن است که طبق بازنمایی شبکه من و تو، دال گفتمانی موردنظر بعضاً و در گروه‌ها یا موقعیت‌هایی، در قالب هویت موردبحث، قرار «می‌گیرد» و بعضاً و در گروه‌ها یا موقعیت‌هایی، در قالب هویت موردبحث، قرار «نمی‌گیرد». این دال‌ها عموماً مرتبط با هویت گفتمانی «مردم» می‌شوند.

هویت گفتمانی قرار می‌گیرد و در کدام هویت گفتمانی «مخالف آن» مورد بازنمایی قرار می‌گیرد.

در این وضعیت با توجه به معرفت‌های جهانی حاکم در این دوره زمانی، و ایستمه بودن مردم‌گرایی (و ظهور دموکراسی)، گفتمان من و تو، زمانی که درباره هویتی گفتمانی بانام «مردم» صحبت می‌کند، آن هویت را در اغلب اوقات به‌عنوان همراه خود و در زنجیره هم‌ارزی خود تعریف می‌کند. در حقیقت گفتمان شبکه در این حال، خود را به معرفتی کلی و مورد وفاق چون «اعتقاد به محوریت مردم» الصاق می‌کند و گفتمان مقابل خود را حکومت جمهوری اسلامی - به‌عنوان زنجیره تفاوت «مردم» تصویر می‌کند. در یک صورت‌بندی ساده می‌توان گفت، بازنمایی شبکه به این‌گونه است: «من و تو آن چیزی را می‌خواهد که مردم می‌خواهند و حکومت آن چیزی را نمی‌خواهد که مردم می‌خواهند» و به این وسیله دوگانه‌سازی از مفاهیم «مردم» و «حکومت» را، در قالب جهان‌پدیداری چون «ایران» به نمایش می‌گذارد.

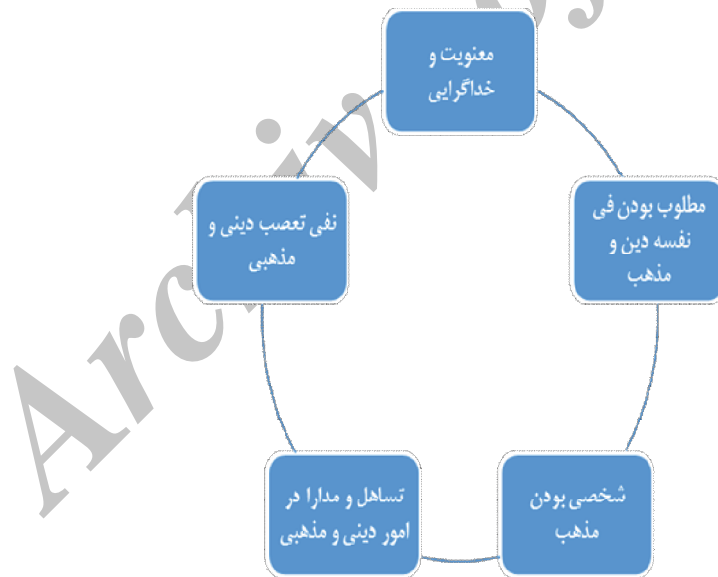
در این وضعیت گفتمان من و تو از کارکرد دال خالی و فضای استعاره‌ی گفتمانی نیز استفاده می‌کند؛ به این‌گونه که با بازنمایی منفی از گفتمان حکومت ایران و نمایش دال‌هایی که به‌حسب بازنمایی - جایشان در مفصل‌بندی گفتمانی این حکومت خالی می‌باشد؛ و در مقابل مفصل‌بندی آن دال‌های خالی در گفتمان خود و در یک فضای استعاره‌ی، تلاش می‌کند تا بتواند گفتمان رقیب خود را مورد حاشیه‌تانی قرار دهد و هرزمونی معنایی خود را تثبیت کند.

لازم به توجه است، این‌گونه نیست که بازنمایی من و تو از هویت گفتمانی مردم، به‌عنوان هویتی بی‌نقص باشد، بلکه بازنمایی ایده‌هایی مذموم نیز در قالب هویت گفتمانی مردم قرار می‌گیرد. از جمله این موارد؛ «عدم قضاوت درست»، بعضاً «عدم اتحاد» و بعضاً «عدم تساهل و مدارا» می‌باشد.

با توجه به منظومه گفتمانی شبکه من و تو، نکته قابل‌بحث دیگر این است که، دال‌های گفتمانی مطرح شده در قالب نظم گفتمانی مذهب و معنویت، برمدار تثبیت

«خدا گرایی» و «مطلوب بودن فی نفسه وجود مذهب»^۱ می‌گردد؛ در عین حال «تساهل و مدارا در امور و احکام مذهبی» و «نفی تعصب مذهبی» نیز در کنار این دال‌ها مفصل‌بندی می‌شوند. بر این اساس می‌توان گفت «معنویت یا خدا گرایی پرستی فاقد شریعت و تعصب» دیدگاه مطلوب هویت گفتمانی من و تو در حوزه مذهب و معنویت می‌باشد. از جمله مشخصه‌های شناسایی شده دیگر این دیدگاه، «آزادی مذهبی»، «شخصی بودن مذهب» و تأکید بر «فرامذهب گرایی» می‌باشد. بر اساس دال‌های برنامه‌های تولیدی من و تو، دین و مذهبی مطلوب است که ابتداً شخصی باشد - و اجتماعی و سیاسی نباشد. ثانیاً آزادی در انتخاب و زندگی بر اساس آن وجود داشته باشد، و همچنین فرد تعصبی نسبت به مذهب و دین خود نداشته باشد، و در عمل به آن دارای سطح جدی از تساهل و مدارا باشد.

مدل ۷- مفروضات ایده خدا گرایی فاقد شریعت و تعصب

۱- در این حال مذهب در قالب هویت گفتمانی من و تو، مورد مفصل‌بندی قرار می‌گیرد، اما در نسبتی با دال‌های گفتمانی دیگر معنا پیدا می‌کند.

در باب جهت‌گیری گفتمان من و تو نسبت به حکومت پیشین ایران (سلطنت پهلوی)، نکته‌ای قابل ملاحظه است و آن اینکه، این شبکه عموماً با پرداختی مثبت - و گهگاه انتقادات نرم - نسبت به این هویت گفتمانی برخورد می‌کند. در این وضعیت، این هویت گفتمانی نه به صورت مستقل، بلکه به واسطه گره خوردن آن به گذشته مطلوب مخاطب مورد توجه قرار می‌گیرد. به این معنی که به واسطه پرداخت به موضوعات نوستالژیکی که مخاطب نسبت به آن ذهنیتی با معنای «گذشته خاطره‌انگیز» دارد، پرداخت به دوره سلطنت پهلوی توجیه پیدا می‌کند و به واسطه همراهی با آن مورد مطلوبیت قرار می‌گیرد. این بدان معنی است که شبکه الزامی در بیان مستقیم مطلوبیت آن هویت گفتمانی ندارد، بلکه به صورت غیرمستقیم و با «نمایش» بازنمایی بی‌طرفانه به آن می‌پردازد. در نتیجه در این حالت پیوندی میان معنای «گذشته خاطره‌انگیز» و هویت گفتمانی «سلطنت پهلوی» برقرار می‌شود.

در نهایت پژوهش حاضر، قابل اشاره است که، با توجه به حرفه‌ای بودن پیام‌های ارسالی این شبکه و لایه‌های پیچیده و پنهان معانی اشاعه دهنده آن - که در حقیقت می‌تواند منجر به واسازی و ساختارشکنی معانی حاضر در بافت گفتمانی حاضر در جامعه ایران شود - لزوم تحلیل و بررسی گسترده کارشناسان بر روی این شبکه، از زوایای گوناگون (چه از زاویه مخاطب / چه از زاویه مطالعه پیام / چه از زاویه مطالعه میزان اثرگذاری) و تدوین طرحی برای مقابله با معانی گفتمانی آن احساس می‌شود.

منابع

- آقاسی، محمد؛ شبابی، مهرشاد؛ صفوی، حنازه سادات. (۱۳۹۰)، عوامل جذابیت شبکه من و تو از منظر دانشجویان. *دوفصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی*، پائیز و زمستان ۱۳۹۰، شماره ۴.

- حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ عارف نژاد، ابوالقاسم. (۱۳۹۰)، نشانه‌شناسی گفتمان در اسلام سیاسی و مردم‌سالار آیت آ... سیستانی. *فصلنامه پژوهشنامه علوم سیاسی*، پائیز ۱۳۹۰، ش ۲۴.
- راود راد، اعظم؛ سلیمانی، مجید. (۱۳۹۰)، بازنمایی گفتمان سنت اسلامی از تجربه دینی در سینمای ایران؛ تحلیل گفتمان فیلم زیر نور ماه. *فصلنامه جهانی رسانه*، بهار ۱۳۹۰، شماره ۱۰.
- رزق جو، سمیه. (۱۳۹۳)، تحلیل گفتمان آثار رضا امیرخانی؛ رمان‌های «ارمیا»، «بی‌وتن»، «من او»، «قیدار». *پایان‌نامه برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد*. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- سلطانی، سید علی‌اصغر. (۱۳۹۳)، نشانه‌شناسی گفتمانی یک جدائی. *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی*، دوره ۲۱، ش ۲.
- سلطانی، سید علی‌اصغر. (۱۳۹۲)، *جزوه درسی کلاس تحلیل گفتمان*.
- سلطانی، سید علی‌اصغر. (۱۳۸۴)، *قدرت، گفتمان و زبان (سازوکارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران)*، تهران: نشر نی.
- صالحی زاده، عبدالهادی. (۱۳۹۰)، درآمدهای بر تحلیل گفتمان میشل فوکو؛ روش‌های تحقیق کیفی. *فصلنامه معرفت فرهنگی اجتماعی*، سال ۲، ش ۳.
- فهیم، منصور؛ نادری جم، آزاده. (۱۳۹۱)، تحلیل گفتمانی فیلم‌نامه فیلم کافه ستاره. *فصلنامه زن در فرهنگ و هنر*، زمستان ۱۳۹۱، شماره ۴.
- کسرابی، محمدسالار؛ پوزش شیرازی، علی. (۱۳۸۸)، نظریه گفتمان لاکلا و موفه ابزاری کارآمد در فهم و تبیین پدیده‌های سیاسی. *فصلنامه سیاست*، دوره ۳۹، ش ۳.
- لاکلاو، ارنستو؛ موفه، شانتال. (۱۳۹۲)، *هژمونی و استراتژی سوسیالیستی: به سوی سیاست دموکراتیک رادیکال*، ترجمه: محمد رضایی. تهران: نشر ثالث.

تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی شبکه ... ۱۶۳

– مقدمی، محمدتقی. (۱۳۹۰)، نظریه تحلیل گفتمان لاکلائو و موفه و نقد آن. فصلنامه معرفت فرهنگی اجتماعی، بهار ۱۳۹۰، شماره ۲.

– میثم، امید علی. (۱۳۹۱)، نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در تغییر سبک زندگی جوانان ایرانی، با تاکید بر شبکه من و تو. فصلنامه مطالعات جوان و رسانه، تابستان ۱۳۹۱، شماره ۵.

– ویمر، راجر دی؛ دومینیک، جوزف آر. (۱۳۸۹)، تحقیق در رسانه‌های جمعی، ترجمه: کاووس سید امامی. تهران: سروش و مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای.

– یورگنسن، ماریان؛ فلیپس، لوئیز. (۱۳۸۹)، نظریه و روش در تحلیل گفتمان، ترجمه: هادی جلیلی. تهران: نشر نی.

- Andaleeb, Syed Saad and Other. (2012). Credibility of TV News in a Developing Country: The Case of Bangladesh. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(1), 73-90.
- Bahaa-eddin M. Mazid. (2008). *Cowboy and misanthrope: a critical (discourse) analysis of Bush and bin Laden cartoons*. *Discourse & Communication*, 2(4), 433-457.
- Brunson, Charlotte. (2003). Lifestyling Britain; The 8-9 slot on British television. *INTERNATIONAL journal of CULTURAL studies*, 6(1), 5-23.
- Martins, Nicole and Kristen Harrison. (2012). Racial and Gender Differences in the Relationship Between Children's Television Use and Self-Esteem: A Longitudinal Panel Study. *Communication Research*, 39(3), 338-357.

- Tien Vu, Hong and Lee, Tien-Tsung. (2013). Soap Operas as a Matchmaker: A Cultivation Analysis of the Effects of South Korean TV Dramas on Vietnamese Women's Marital Intentions. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 90(2), 308-330.
- Wodak, Ruth. (2010). The glocalization of politics in television: Fiction or reality?. *European Journal of Cultural Studies*, 13(1), 43-62.

Archive of SID